

Hvør var Jesus?

Uppfatanin og tulkningin av Jesu er nogv broytt gjøgnum tíðina. Tann menniskjansligi líðandi Jesus varð til «andaligu veruna», gnostikararnir trúðu uppá, síðani til tann søguliga «sanna» Jesus, og endiliga til «kammerat Jesus» í 68-ungdómsuppreistrinum.

Jesus-granskanin hevur fingið eina stak undarlaga lagnu. Upprunaliga settu gudfrøðingarnir og søguvisindamenninir sær fyrri at finna fram til tann søguliga Jesus — t.e. Jesus, «sum hann veruliga var». Granskararnir fóru undir hetta arbeiðið við øllum teimum amboðum og reiðskapi, modernaðu søguvisindini ráða yvir. Fyrst og fremst ætlaðu teir at rætta tað, teir mettu vera eina kirkjuliga rangfærslu av søguliga persóninum Jesus. Spurningurin var m.a. formuleraður av norskum teologi og seinna biskuppi, Kristian Schjelderup: Hvør er Jesus og hvat hevur kirkjan gjørt hann til? Týðingarmesti tætturin í kirkjuliga rangfærsluni hildu menn seg finna í dogmunum um Jesusar guddómleika. Granskararnir vóru sannførdir um, at tann søguliga Jesus undir til kirkjuliga glasingini, var ein menniskjansligur Jesus. Og just hetta funnu teir. Tað lagna var, at hesin Jesus visti seg at líkjast granskarunum, sum høvdu «rekonstruerað» hann, ometaliga nogv. Tann sanni søguliga Jesus hevði onkursvegna just somu religiøsu og humanistisku hugsjónir sum teir sjálvir. Visti ein ikki betur, kundi ein lættliga tikið hetta andliga upphvejsaða, skilagoða og sosialt tilvitaða menniskjað fyrri ein frisinnaðan gudfrøðing, ein Schjelderup ella ein Renan. Men tá ið hugsjónirnar seinni broyttust hjá einum nýggjum ættarliði av granskarum, broyttist eisini tann søguliga Jesus.

Avgerandi vansi

Gudfrøðingurin og læknin Albert Schweitzer kom fram við avdukingini, sum legði Jesus-granskanina lanna í fleiri tiggjuár. Tann søguliga Jesus, nýgudfrøðingarnir hava rekonstruerað, segði Schweitzer, hevur ein avgerandi vanda: hann er ikki søguligur. Við hesum meinti Schweitzer sjálvandi ikki at Jesus ongan

tíð hevur verið til. Hann visti bert á, at granskararnir høvdu rekonstruerað eina ósøguliga mynd av Jesu. Teir høvdu gjørt hann til ein modernaðan kristnan humanist, ein bardagamaður fyrri friði og semju millum menniskjuni, ein samfelgsligan umbetara, ein slóðbrótara fyrri næstakærlighugsjónini. Tilvitað ella ótilvitað tóku teir ikki við teir partar av Jesusar boðskapi, sum ikki hóskaðu inn í hetta bilatið. Sambært Schweitzer hava just hesir partar, ómodernaðir og asosialir sum teir tykja vera, yvirvágina í Jesusar boðskapi. Lykilin til henda boðskap fann Schweitzer í Jesusar vandanum um bráðligan heimsundirgang og stovnsseting av Guds ríki á jörðini. Schweitzer sigur m.a., at bert í hesum ljósi kann ein skilja Fjallaraðuna. Hon er eingin programmatisk roða um samfelagsbótur, sosialar broytingar ella samfelagsliga kollvelting. Harafturimóti verða har settar fram vittgangandi reglur, Jesus vildi at hansara viðhaldsfólk fóru at fylgja ta stuttu tíð, sum var eftir til heimsundirgangin og nýskapana av øllum lutum.

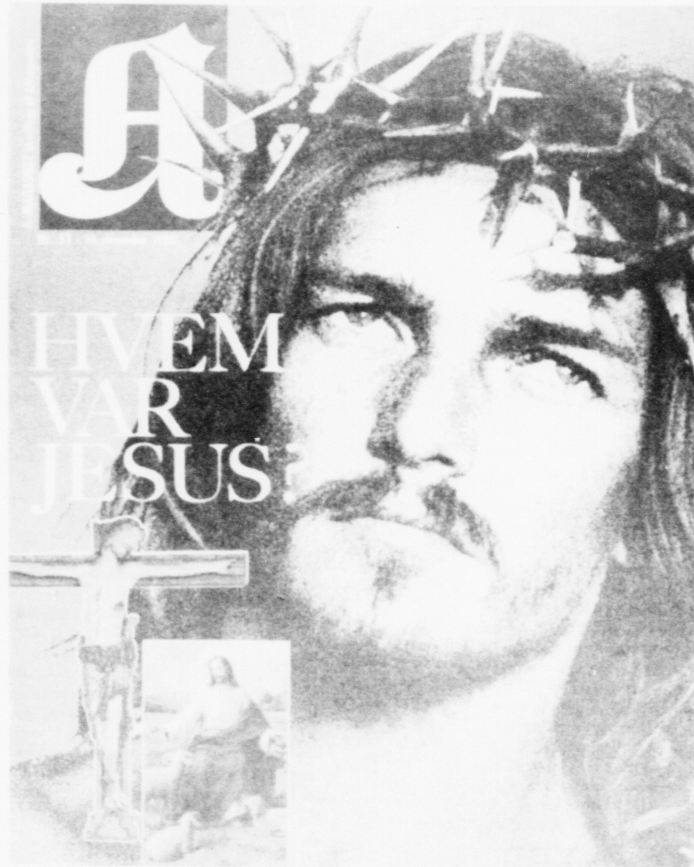
»Hann gekk framvið«

Iggjøgnum eigna gransking av evangeliunum og øðrum keldutíðfari kom Schweitzer endiliga fram til ein Jesus, sum ongantíð hevði samsvarað hansara egnu gudfrøði. Hann kom stutt sagt til ta niðurstøðu, at boðskapur Jesusar uttan víðari ikki kundi mynda grundarlag fyrri trúgv og morali í okkara öld. »Hann gekk framvið okkara tíð og vendi aftur til sína egnu«, eru Schweitzers víðagitnu orð.

Eitt líkandi bilat av til kirkjuliga Jesu hevur eisini verið tekið av norska gudfrøðinginum Andreas Edvén.

»68-ættarliðið

Aftan á ungdomsuppreistrin í 1968 komu fram nýggjar hugmyndir um Jesus, sum vistu seg at vera livfórar. Ein var av ta politiska Jesu, gýðinga-geriljaleiðaranum, oddamanninum fyrri einum proletariati í bardaga móti gýðingaliga myndugleikanum og rómverska hersetingarvaldinum. Hetta er Jesus í

mynd Che Guevara. Tá ið henda version av «felaga Jesus», varð sett fram av vestureuropeiskum ungdomum í '68, var politiskur romantikkur aftanfyrri tankagangin, ið litið ella einki veruligt samband hevði við frásøguna í evangeliunum. Men í triðja heiminum, serliga í Mið- og suðuramerika varð henda myndin so líðandi útgreinað og korrigerað av teimum fataku og kúgaðu iggjøgnum lesnaðin av Bibliuni. Tær síður av Jesusar boðskapi — og seinni eisini boðskapinum um Jesus — sum Schweitzer og Edvén lisa sum avdøddan, hevði stóra avirkin í gerandisdegnum hjá hesum fólki. Vonin um Gudsríkið við frælsi og rættvísu fyrri tey kúgaðu og niðurundirkomnu, og ikki minst Jesusar egni sigur á krossinum, gjørdist ein undurfullur glotti í teirra egna lívi. Í hesi sokallaða frigeringar-teologiini eru tað teir mest umstriddu tættirnar í ti «kirkjuliga rangfærsluni», sum nýgudfrøðin nevndi so, sum visa seg at halda best.

New Age rørsan

Ein onnur mynd, sum varð tekið av ti distrahæraða '68-ættarliðinum, var tann «nýreligi» Jesus, ella, sum hann eisini var nevndur, tann «alternativi» Jesus. Partar av hippie-ættarliðinum komu fram til versjónir av eysturlendskum religionum, sum hóskaðu væl til teirra livsmynstur (kristindómurin var eisini ein eysturlendsk nýreligiøs rørsa einaferð). Læran um salarferðing var í Vesturheiminum kunnigjörd sum eitt nýtt evangelium. Í hesi eysturlanda-inspireraða blandings-religiøsiteti fekk Jesus óvantað ein hovuðleiklut. Tann alternativ Jesus hevur stóran leiklut í ti religiøsiteti, sum í dag er samansavnaður undir «New Age» regnskjólinum.

Sostatt tykist rættiliga greitt, at Jesus hevur eginleikar til at koma fram sum ein samtíðarmaður í øllum öldum. Longu í byrjanini av okkara kristna tíðarskeiði varð til ein formur av

«New Age» rørsu, sum bleiv nevnd «gnostisisma» (grek. gnosis = kunneiki). Vit standa yvirfyri ti áhugaverdu sannroynd, at tann nýggjasta útgávan av ti alternativa Jesu líkist ti fyrsta alternativa Jesu, sum var kunnigjördur sum beinleiðis mótsøða til tann kirkjuliga Jesus. Hetta hendi í aðrari öld eftir Krist, tá gnostisiman fekk sín klassiska form og tey gnostistisku evangeliini, sum kirkjufedrarnir avgjördu at taka ikki við í Nýggja testamentið, vórðu skrivað.

Demiurgurin

Gnostikararnir vóru spiritualistar, sum skiltu imillum anda og materiú, og mettu allan ektaðan veruleika sum andaligan, meðan teir avnottaðu materiuna sum einum óndum og folskum veruleika. Tann sjónligi heimurin var skapaður av einum óndum gudi (demiurgi), sum gnostikararnir identifiseradu við Jehova í Gamla testamentinum. Í gnostistisku evangeliu-

num kemur fram ein Jesus, sum avnoktar ta grundleggjand dogmuna í jodaismun: t.e. trúna á ein goðan skapara av himni og jørð, tann eina sanna Gudi. Tann gnostiski Jesus er so negativur mótvægis øllum materiellum, at hann hevur ikki veruligt materielt líkam — tað bert sær soleiðis út. Kirkjan fordømdi gnostisismuna sum trúvillu og bardist mótvægis henni sum hon, ella ið hvussu so er partar av henni, í dag berjast mótvægis «nýreligiøs» rørsrum.

Ikonar

Tíðliga í miðöldini, tá ið Norðurlond blivu kristnað, kemur fram ein Jesus, sum er ein sterkur, sigursælur himmalskur høvdingi, ið berjist við og sigrar sínar mótsøðumenn, teir germansku, norrønu gudarnar. Í eysturkirkjuni, sum ofta verður nevnd tann grísk-ortodoksa kirkjan, verður dogma-myndanin hinvegin til bardaga um myndir — ikonar. Nogv uppliva ikonurnar sum kirkjuligan «gudsuraðan» Jesus — hann sær meira himmalskur út enn verðsligur, meira guddómiligur enn menniskjansligur. Men tað er lætt at misskilja hetta symbolska myndamála. Tað, sum ikonarnir siga okkum, er, at tað guddómiliga hevur fingið ítökiligt form í Jesu — so ítökiligt, at ein kann avmynda Gud sum ein fysiskan veruleika.

Soleiðis hava tey kristnu iggjøgnum öldirnar havt lyndi til at skapa eina mynd av Jesu, ið onkursvegna er ein samtíðarmaður, ið tey kunnu tillaga tíðarinnar torvir. Ein áhugaverdasti spurningurin um Jesus, sum kortini næstan ongantíð er viðgjörður av gudfrøðini, er: hvussu søu hansara egnu lærusveinar uppá hann? Man ikki uppfatanin hjá teimum, ið lívdu og virkaðu saman við Jesu og kendu hann persónliga, vera tann sanna og veruliga, tann mynd, sum Jesus sjálvur hevði góðtikið?

»Fátækafólk«

Sera litlar heimildir eru til um tað, sum hendi næstu viðhaldsfólkum og lærusveinum Jesusar aftaná krossfestingina. Tað tykist sum um nogvir av teimum fóru burtur.